

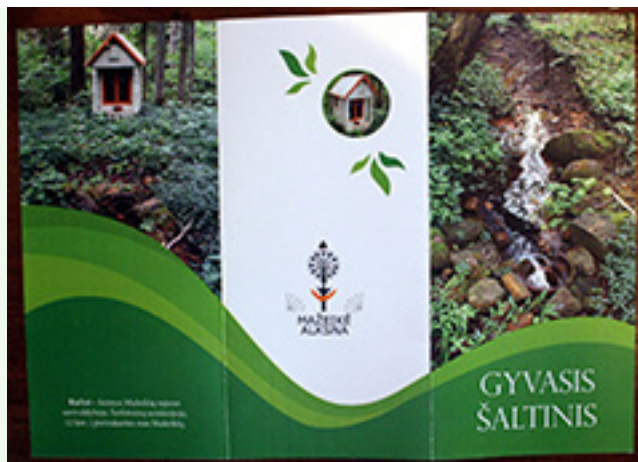
Stebuklingas RAČIŲ alkakalnio šaltinis Mažeikių rajone

*Parengė Algirdas VILKAS, Mažeikių kultūros centro folkloro ansamblio „Alksna“ vadovas
Nuotraukos autoriaus*

Šią vasarą vyko daug kam atmintin įstrigusi šimtmečio dainų šventė „Kad giria žaliuotų“, pritraukusi tūkstančius dalyvių iš Lietuvos ir viso pasaulio. Vienas iš šventės folkloro dienos „Rasi rasoje rasi“ akcentų buvo susibūrimas „Šviesa iš šaltinių“. Tai puikus Lietuvos folkloro ansamblių susiejimas Bernardinų sode, kur buvo pristatomi pasakojimai apie gyventojų stebuklingais laikomus Lietuvos šaltinius.

Mažeikių kultūros centro folkloro ansamblio „Alksna“ dalyviai šiame renginyje pristatė Račių alkakalnio Gyvajį šaltinį. Ansambliciai buvo atsivežę iš šaltinio pasemto vandens, išleidę lankstinuką, kuris buvo padalintas renginio dalyviams, besidomintiems stebuklingomis versmėmis.

Mažeikių rajone yra ir daugiau su šventumu susijusių vietų, tačiau šis šaltinis unikalus, nes vanduo trykšta iš žemės gelmių alkakalnio viršūnėje ir nuteka į apačią, duodamas pradžiū Pūrupio upeliui. Prie to šaltinio buvau lankęsis prieš daugelį metų, todėl dabar, sumanius vėl ten apsilankyti, atsekti jo vietą buvo nelengva – daug kas per tą laiką pasikeitė. Teko gerokai paklaidžioti po užžėlusį mišką, tačiau neapleido noras šaltinį surasti. Viena diena buvo visiškai nesėkminga – grįžau tuščiomis. Bet... Užsispyriau jį vėl pamatyti, tad į mišką susiruošiau ir kitą dieną. Beje, ir ši nieko gero nedavė, vienu metu net pagalvojau, kad gal šaltinio jau nebėra. Tačiau šaltinio stebuklingumas vertė nepasiduoti ir jį surasti. Po ilgų paieškų staiga lyg pro rūką pamačiau koplytėlę, kurios vaizdo ryškumą nustelbė išaugę medžiai, sužėlusi žolė ir krūmynų tankmė. Koks buvo džiaugsmas, kai antrą kartą suradau tą alkakalnią ir šaltinio versmę! Prie šaltinio veda žolėmis apaugęs takelis, tačiau juo mažai kas bevaikščioja, nes aplinkinių kaimų gyventojų praktiškai nebėra. Na o kadaise jis buvo labai gausiai lankomas. Čia yra išlikusi koplytėlė. Joje sukrautos maldaknygės ir šven-

Mažeikiškių išleisto lankstinio, kuriame pateikta informacija apie Račių alkakalnio stebuklingą Gyvajį šaltinį, fragmentas

tųjų paveikslėliai. Prie koplytėlės žmonės giedodavo Žemaičiuose populiarias gegužinių maldas, atlikdavo kitas apeigas. Dabar prie šaltinio atsigerti vandens ateina miško žvėrys – tai liudija jų brydės žolėje bei miško paklotėje palikti kiti jų pėdsakai.

Dainų šventėje man labai norėjosi apie tą šaltinį papasakoti plačiau, supažindinti su juo kitus šventės dalyvius, ir tai buvo padaryta. Mūsų atsivežto šaltinio vandens žmonės galėjo atsigerti, juo atsiprausti, praskalauti akis, nusiplauti rankas. Vanduo šaltas, gaivus, švarus, turi geležies prieskonį.

Dainų šventėje ansamblio „Alksna“ narė Raimonda Česnauskienė sodria žemaičių kalba su-

Račių alkakalnio koplytėlė ir Gyvasis šaltinis

pažindino renginio dalyvius su Račių alkakalniu ir Gyvuoju šaltiniu, su apie juos užrašytais padavimais.

Račių šaltinis yra Mažeikių rajono Šerkšnėnų seniūnijos Račių kaimo miške, 1,2 km į pietvakarius nuo tilto per Vaidoto upelį, esančio Ruzgų-Žemalės kelyje, bei 0,68 km į šiaurės vakarus nuo minėto upelio. Šaltinis trykšta Račių alkakalnyje, kuris dar vadinamas ir Alkos, Aukos kalnu. Tai apie 15 m skersmens ir 3 m aukščio kalvelė. Jos pietinėje aikštelės dalyje ir atsiveria Gyvasis šaltinis. Anksčiau ant kalvos stovėjo 3 koplytėlės, teritorija buvo aptverta tvora su varteliais. Koplytėlėse buvo Šv. Mergelės Marijos paveikslas ir Šv. Jurgio skulptūra. Dabar išlikusi tik viena ant žemės pastatyta koplytėlė su įrašytais Dešimčia Dievo įsakymų.

Apie šią vietą yra išlikusių padavimų (užrašė Marija Alseikaitė-Gimbutienė, Juozas Šliavas, Povilas Švėrebas, Vyktintas Vaitkevičius). Viename jų sakoma, jog senovėje, kai dar nebuvo bažnyčių, apylinkės gyventojai, ant šio kalniuko atlikdavo apeigas, uždegę laužą, aukodavo jaučius, ožius ir avinus. Yra manančių, jog ši vieta tapo šventa, stebuklinga po to, kai čia apsireiškė Šv. Mergelė Marija. Tada žmonės ant kalnelio supylė aukurą, aukodavo avinėlius. Kitas padavimas byloja, jog seniau ant kal-

Nuotraukose: šimtmečio Dainų šventės „Kad giria žaliuotų“ folkloro dieną „Rasi rasoj rasi“ Bernardinų sode vykusiame renginyje „Šviesa iš šaltinių“ apie Račių alkakalnio Gyvąjį šaltinį pasakoja Mažeikių kultūros centro folkloro ansamblio „Alksna“ narė Raimonda Česnauskienė; renginyje apie Račių alkakalnio Gyvąjį šaltinį domėjosi ir jame dalyvavę kitų Lietuvos etnografinių regionų atstovai

nelio buvusi pirtis. Vieną Kūčių vakarą žmonės joje pėrėsi ir visi joje buvę trys vyrai nugrimzdo po žeme. Dėl šių aukų kalnelis gavęs Aukų vardą. Na o pirties vietoje tada atsiradęs kalnelio šaltinis. Dar pasakojama, kad pirtį prarijo velniai ir kad su kabliu dar galima iš šaltinio ištraukti ten nugrimzdusio pasta-
to rąstgalių. Šaltinis esąs toks gilus, kad ir sukūšus į jį 30 karčių, dugno nepasieksi. Yra padavimas ir apie tai, jog šalia kalnelio buvo deginamos raganos ir čerauninkės. Kartą pro jį skubėjęs raitelis. Nenorėdamas joti aplinkui, pasuko tiesiai ir vos su arkliu nenugrimzdo šaltinyje. Žmonės vos vos jį šgelbėję.

Anksčiau gyventojai, laikydami šaltinį šventu, jo vandeniu skalaudavo skaudančias akis, apsiplaudavo ir veidą. Buvo tikima, kad taip atsiprausęs dingsta galvos skausmai. Šaltinio vandenį namo nešdavosi buteliuose. Žmonės duodavo prie šaltinio įžadus, palikdavo ten pinigų, padėdavo gėlių, koplytėlėse ant šventųjų statulėlių rišdavo įžadų kaspinėlius. Gyventojai prie koplytėlių vakarais susirinkdavo giedoti gegužinių pamaldų. Į jas popiečių metu rinktis ant kalnelio buvo kviečiama mušant į lentą, pakabintą prie didžiausio kalnelio beržo. Per gegužines pamaldas žmonės koplytėles puošdavo berželių šakomis, uždegdavo prie jų žvakes, o Kryžiaus dienomis priešais koplytėles pakabindavo nupintą vainiką.

Račių alkakalnis ir šaltinis 1997 m. gruodžio 31-ąją įrašytas į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą kaip objektas, turintis istorinę, mitologinę ir sakralinę reikšmę. Tuo siekiama, kad mes pažintume, žinotume savo krašto paveldo objektus, saugotume ir paliktume juos ateinančioms kartoms.

Nuotraukos autoriaus

